

դէն ընդունված է և ամենայն կերպով իրաւորւթեամբ է քաղաքակրթված երկրներում անհամար արուեստագիտական և գիւղատնտեսական ուսումնարանների հիմնադրութեամբ: Մեզ համար այս խնդիրը աւելի մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետեւ մեր հասարակական կեանքը դեռ զանազան է մեռած դրութեան մէջ: ուսումնարանը պէտք է նրան փոխարինէ, վերականգնուցնէ, ուստի հարկաւոր է մեր ուսումնարանին տալ արուեստագիտական տեխնիկական ուղղութիւն որպէս զի նա ստեղծէ լաւ արհեստագործներ: Ի հարկէ ինձ կը պատահանին թէ մեր ուսումնարանների նիւթական միջոցները չեն ներուժ ապախիւր ձեռնարկութիւններ անելու, այո, այս միջոցները շատ չնչին են գանազան մեքենաներով զործարաններ և արհեստանոցներ բացելու, բայց նրանք շատ բաւական են այնպիսի արհեստանոցներ ունենալու ուսումնարանին կից, ինչպէս են մեր պիտոյքները լցնող կոշիկաբեր, դերձակի, հիւսնի և այլ արհեստանոցները: Անաքի մէջ այս արհեստները սովորելու համար հարկաւոր է 5—6—7 և էլ աւելի տարիներ. աշակերտը այս ժամանակի ընթացքում իր վարպետի ստրուկն է, նրա աշխատանքը ամենաարդար կերպով հարստահարում է վարպետը, մի և նոյն ժամանակ պատարաստում է նրանից իր նման հարստահարող արհեստաւոր: Տեխնիկական կրթութեան սահմանները շատ լայն են, բայց բաւական է փոքրից սկսել զործը, և ես հաւատացած եմ, որ նա շատ զեղեցիկ կերպով կարող է ընթանալ, եթէ մեր ուսումնարաններում ամբողջական մեր նոր ուժերը: Յանկալի էր լսել մեր մանկավարժների կարծիքը այս առթիւ, թէ պէտք է լուրի նա արդէն խօսում է կանանց պրոֆեսիոնական կրթութեան մասին, ուրումն և պարտաւոր է խօսելու արական արհեստագիտական կրթութեան մասին էլ:

Մտնվա Ն. Աբէլեանց

ՆԱՄԱԿ ՎԱԿԱՐԱՊԱՍԻՑ

4 փետրվարի
Հազիւ թէ մեր հայերի մէջ գտնվի բարոյականապէս յետ ընկած այնպիսի մի հասարակութիւն, ինչպէս է վաղարշապատի հասարակութիւնը, վաղարշապատցիներ երբեք չէ հետաքրքրուում հասարակական զործով. վաղարշապատցիներ երբեք չէ մտածում ընդհանուրին վերաբերած զործի համար, իր անձնականից դուրս նա ոչինչ չէ ընդունում: Ասածիս թող վկայ լինեն այս գիւղի երկսեռ դպրոցների աննախանձութիւնը և ուրիշ բաներ, որոց թուում է այն որ «Արարատեան» ընկերութեան համար ամեն տեղ նուիրատուութիւններ եղան, իսկ վաղարշապատցիներ գուցէ այդ ընկերութեան մասին տեղեկութիւն չունեն: Օրինակներ չառ կան, բայց նորանց այժմ առաջ բերելը ինձ հետեւ կը տանի նամակիս ներկայ հասարակից, ուրեմն նորանց մասին մի ուրիշ ժամանակ: Եթէ պատահում է, որ մէկը մի որ և է հարց է առաջարկում հասարակութեան օգտին, վաղարշապատցիներ, ըստ երեւոյթի տալիս է իր հաւանութիւնը, մինչև անգամ այդպիսի մի հարց առաջարկողին հասարակութեան բարեբար է անուանում, սակայն եկաւ յարմար բողբէն, նա իսկոյն վաղում է վաղը, իր հայր սուրբի կամ սրբազանի մօտ *) մէկին երկու աւելացնելով, առաջարկած հարցին բոլորովին թիւր մեկնութիւն տալով, այդ հարց առաջարկողին, որին հասարակութեան բարեբար էր կոչել, խռովաբար և վանքի շահերին դաւաճան ներկայացնելով, որոգայթէ լարում նրա դէմ: Այս գիւղի հասարակութեան առաջադէմ դաս կազմողները, մի երկու վաղաւոր հարուստների հետ միասին, տեղացի չինով:

* Ամեն վաղարշապատցի ունի իր հայր սուրբը կամ սրբազանը.

նիկներն են, որոնք բոլորն էլ սինդի ծառայողներ են: Սոցանից ոչ մէկը, բացի ատենադպրից, որ, կարծեմ, այստեղացի չէ, չը գիտէ պետական լեզուն, հայերէնից էլ, պէտք է խոստովանած, բոլորի են, այնպէս որ նրանք բոլորն էլ սինդից դուրս ոչինչ պարագայում չեն կարող ունենալ: Այս սինդը կատարեալ անկեանք է այդ պարտնների համար. ուրիշ կերպ էլ լինել չէ կարող, քանի որ պետական գանձարանից սինդին յատկացրած ուժիկը շատ աննշան է և սինդը վաճառական եկամտից ոչինչ չէ նշանակում. այն ինչ այդ միջոցով աւելի զրադէտ մարդիկ կարելի էր հրաւիրել օտար քաղաքներից, Բայց և դարձեալ հետաւում էմ իմ բուն նպատակից: Այդ չինովիկի աղաները, իրանց շատ հեռու և պահում հասարակ ժողովրդի չըլանից, նորա դիմապիական բարձրութիւնից են նայում հասարակ ժողովրդի վրա, նորա չին ցանկանում հասարակական գործերում առաջնորդել ժողովուրդը, նորա լայաղ չեն անում մինչև անգամ զործ ունենալ տեղեւ ամբողջի հետ, ինչպէս նորանք ասում են, դուցէ այդպէս պահանջում են նրանց շահերը: *) Սակայն վերջին օրերում մի խլրտում, մի չարժանի նկատելի եղաւ վաղարշապատի հասարակութեան մէջ: Վերջապէս ներկայ հանգամանքները, կարծես, ներդրածցին վաղարշապատի մեռած հասարակութեան վրա և յանկարծ վաղարշապատցիք ժողով ժողովի վրա են կազմում, ժողովրդի աղքատ դասը ցրտամահից և սովամահից փրկելու մի հնար գտնելու համար: Գուցէ տեղի ունեցած մի երկու դժբաղդ պատահումներ աղքեց վաղարշապատցի աղաների խոջին *) Թէ այսպէս և թէ այնպէս ժողովներ եղան և լինում են: Ես սկզբում կարծեցի, թէ այդ չարժանի, այդ ժողովները լինում են տիրացու չինովիկների ինքնաշարժով, սակայն հետամուտ լինելով ժողովներին, հարցու փորձ անելով սորան նորան, տեղեկացայ հետեւեալը: Մեր վեհափառ Հայրը, որ սկզբում կարելի էր համարում այդպիսի մի բերել և առատ երկրում հացի չափազանց թանկութեան և մինչև անգամ սովի յայտնվելը, հաստատապէս տեղեկանալով որ իր ժողովուրդը հացի կարթութիւն ունի, որ վաղարշապատում շատ ընտանիքի սոված մի օպաւում, հայրաբար զիջաց նրանց վրա և հրամայել բարեհաճեց մօտ 65 ընտանիք, որոնց թուում է գաղթական Աշակերտցիներ կերակրել բոլորովին ձրի միաբանութեան տեղանից մինչև նոր հունձը և ամէն ամիս դարձեալ մինչև նոր հունձը վաճառական շտեմարանից տալ վաղարշապատի հասարակական հացթուխ կիլիպարեանին ցորեն փոխարինաբար յայտնի գրաւակնելով և այն պայմանաւ, որ թիւած հացը չքաւորներին ծախի ֆունտը 5 կոպէկով, իսկ միւսներին պօլիդիայի գնահատութեան համաձայն. և իր այս վերջին կարգադրութիւնը արգարութեամբ կատարելու համար հացթուխի կողմից Նորին (Ստոլիւնը) հրամայեց հասարակական ժողով կազմել և հոգաբարձուներ ընտրել հացթուխի վրա հսկելու համար: Այժմ հակնալի է թէ վաղարշապատցիք ում են պարտական այս ժողովների կազմելով: Այս ժողովներում, որոնց երկուսին նախագահում էր պ. Գաւառապետը, հասարակութիւնը վճռեց ֆունտը 5 կոպէկով հաց տալ միայն 100 ընտանիքի, որոնց անունական ցուցակը յանձնեց հացթուխ կիլիպարեանին, վճռելով ամեն մէկին օրական տալու հացի քանակութիւնը, և 25—30 տան հաց տալ ժողովրդից ընտրած հոգաբարձուների տոմսակներով ֆունտը 3 կոպէկով, այդ փողերը ստանալով հոգաբարձուներից ամէն ամիս և այդ դուռնիքը լրացնելու համար նուիրատուութիւն ժողովը: Այս վերջին նպատակի համար պ. գաւառապետից վճռեցած զուտները յանձնեց հոգաբարձուներին: Հոգաբարձուները բոլորն էլ բարեխիղճ մարդիկ են, եթէ միայն չուտով չը ձանձրանան նուիրատուութիւն ժողովուրդը, որ բաւականին մեծ տանջանք է այնպիսի հասարակութեան մէջ, ինչպէս վաղարշապատին է:

*) Համարութիւնը պահանջում է խոստովանել, որ պ. փ. Նաւասարդեանցը, որ սինդում գործակալի պաշտօն ունի, բացառութիւն է կազմում, այդ էլ խախտեան ուսումնարանի շնորհիւ է:

*) Լուր է տարածվել, որ անցեալ յունվար ամսի ընթացքում երեք նորածիններ ցրտից սպանել են, մէկը ծնվելուց անմիջապէս կէս ժամ յետոյ, իսկ միւս երկուսը երկուցու ճանապարհին մկրտել տանելու ժամանակ: Այս լուրը հաստատվում է և ասում են որ տեղացի քահանայը չեն համաձայնում տներում կատարել երկնայաց մկրտութեան խորհուրդը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 8 փետրվարի

Կարգադրված փանցի սովատանջ հայերի ցաւալի դրութեան նկարագրելը, որը ամեն մի հայի աչքերը արեան արտասուքով է լցնում և որը չէ կարող արձագանք չը գտնել ամեն մի հայի սրտում, թէ ինչ անքննելի մինչև անգամ անդգայ մի մարդ, ուստի աչքի առաջ ունենալով և զգալով այն սարսափելի դրութիւնը և տանջանքը որը կրում են մեր վանի եղբայրները և քոյրերը, մենք մեր կողմից կամենում ենք մէկ խոհեմ օրինակ լինել մեր հայ արհեստաւորներին,—(ստանալով մենք չենք ուղում պարծենալ), նոցա բարի նախանձը գրգռելով դէպի օգուտէտ գործը:

Մենք չենք սրտով նուիրում ենք մեր զուտ արդիւնքի 5% յօգուտ վանի սովատանջների, իւրաքանչիւր ամիս սկսված ամսի 1-ից մինչև առաջիկայ հունձը: Մենք մեզ խրախուսում ենք այն յոյսով, որ մեր յարգելի տիկնայք և օրորդները անտես չեն աւել մեզ իւրեանց հանդերձեղէնների պատուէրները տալ, որով միջոց կը տալին մեզ աւելի նշանաւոր դուռն արտադրել յօգուտ սովատանջների դրամարկով: Պատուէրները ընդունում ենք բաւականի արժան ցնով, մեր կար ունենց պատուիրողները նորմալէս միշտ գոհ են մեր նուում: Պատուիրել ցանկացողները թող բարեհաճեն զիմե՛ Գանուխի փողոց, դերձակ Գրիգոր և դերձակուհի Շուշանիկ (Սանդուխտ) Անեանի խանութը, պոլկովնիկ Շախնազարովի նոր չինութեան մէջ:

Գրիգոր Անեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Փորձ» ամսագրի խմբագրութիւնը խնդրում է մեզ յայտնել որ բացի պ. Սանասարեանցից ստացած 1500 ր. գումարից, դարձեալ ստացվի են խմբագրութեան մէջ յօգուտ վանի սովատանջների հետեւալ նուէրները: Խիստ Ամատուհու Արուեստաւորների կուրում» կազմված պարահանդէսից 404 ր., պ. Ալեքսանդր Մէլք-Աղաբանցից 200 ր., «Փորձ» կատարների կուրից» 100 ր., և Թիֆլիսում բնակւող Հին-Նախիվեանցի արհեստաւորներից ու մըշակներից 52 ր., ընդամենը 756 ր., իսկ Սանասարեանցի 1500 ր. գումարի հետ միասին 2250 րուր: Այս գումարը փոխադրված է հեռագրով վան ի տնօրէնութիւն սովատանջների համար կազմված մասնաժողովի:

ՕԴԻՍՍԱՑԻՑ մեզ գրում են փետրվարի 2-ից: «Արմորսիս Բուրնեան վարդապետը երէկ հասաւ Օդէսսա քաղաքը և հրաւիրում է հայ հասարակութիւնը արդէն ամենքին յայտնի նուիրատուութիւններն անել»:

Ամեն տարի «Մշակը» փոխանակվում էր հետեւեալ տեղական հրատարակութիւնների հետ. «Кавказъ», «Тифл. Вѣстн.», «Обзоръ», «Тифл. Объявления», «Մեզու Հայաստանի», «Գրոէքա», «Զլա» լրագիրների և «Փորձ» ու «Մանկավարժական թերթ» ամսագրիների հետ: Բացի սորանից մենք փոխադարձապէս ստանում էինք «Донская Пчела» և «Бакинск. Извѣст.» թերթերը: Նոյնպէս «Մշակը» փոխադրված էր ուղարկելու մի միշտ «Մանք» և «Մանգուէրի Լիֆես» Կ. Պոլսի լրագիրներին և Էմմամանի «Արարատ» ամսագրին: Իսկ այս տարի զիմեցին մեզ խնդրելով փոխանակել «Մշակը» իւրանց թերթերի հետ հետեւեալ ուսում խմբագրութիւնները՝ «Русскій Курьеръ», «Виленскій Вѣстникъ», «Русская Газета», «Свѣтъ и Тѣнь» և «Мирской Толкъ»: Դա ուրախալի երեւոյթ է, որ մայրաքաղաքի ուսում խմբագրութիւնները սկսում են այժմ իրանք խնդրել փոխանակել իրանց հրատարակութիւնները հայոց լրագրի հետ: Բացի վերի յիշված այդ բոլոր հրատարակութիւններից, որոնք փոխադարձապէս են ստացվում, «Մշակի» խմբագրութիւնը ստանում է և քանի մի այլ պարբերական հրատարակութիւններ, ինչպէս «Голосъ», «Темпъ» լրագիրներ և «Unsere Zeit» ամսագիրը:

Ստացանք ՓՈԹԻՈՒՄ բնակվող պ. Կարապետ Պ օպօվից 1000 րուր յօգուտ վանի սովատանջների: Այդ գումարը, որ նուիրել է պ. Պօպով

հասցրած է «Մշակի» խմբագրութեանը Թիֆլիսաւնակ պ. Սոդոմոն Բայաջօլովի ձեռքով:

«Русскій Курьеръ» լրագրում կարդում ենք որ երեւելի երգիչներ տ. Արտո և պ. Պաղիլա, որոնք անցեալ տարի Թիֆլիսում էին, այս րոպէիս կանցէրտներ են տալիս Վիլնա քաղաքում:

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են, որ այնտեղի քահանաները մի առանձին հանութեամբ ներկայ են զըտնվում հարուստների թաղման հանդէսին, որովհետեւ զիտեն որ բաւական լաւ կը վարձատրվեն: Իսկ աղքատների թաղմանը ոչ միայն տոնաւթեւութեամբ են ցնում, այլ և շատ անգամ զանց են առնում իրանց պարտականութիւնները. օրինակ, օրերումս մի աղքատ մարդ վախճանվեցաւ և թաղվեցաւ առանց քահանաների, մի քանի մակների ձեռքով միայն:

Մեզ հաղորդում են ՇՈՒՇՈՒՑ, որ վանի սովատանջների համար ստորագրութիւն է բացված և փող է հաւաքվում: Բացի դորանից, դիտաւորութիւն կայ Ամբրոսիոս վարդապետի հաւաքած և այստեղ պահված 500 րուրին ուղարկել վանի սովատանջներին: Սկսված նոր ստորագրութիւնը վերջին գումարի հետ 1000 րուրու կը հասնի:

Մեզ գրում են ՄԵՂՐԻ գիւղից, որ այդ գիւղի մէջ մի քանի ժամանակ առաջ նոր դպրոց հիմնելու մասին յուզված խնդրը, այժմ շատ անմխիթար ընթացք է ստացել: Տանուէրի ընդդիմաւորութեան և մի քանի պարտնների ինտրիգաների պատճառով ժողովուրդը բոլորովին անտարբեր դարձաւ: ղէպի դպրոցի հարցը: Գործի այդ տեսակ ընթացքը շատ նպաստաւոր է գիւղի երեք հին ուսուցիչներին, որոնք դարձեալ հաւաքելով 20—30 մանուկներին ժուր և խոնար տնեակներում փող են վաստակում, սովորեցնելով որդւնդիներին սաղմոս և քերականութիւն հին եզանակով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՍՊԱՆԻԱ

Կորտէսի փետրվարի 6-ին կայացած նիստի միջոցին, գաղթականութիւնների միախառն, պատասխանելով պ. Ակոստային, յայտնեց, թէ կառավարութիւնը վճռեց, որ այսուհետեւ Կուրան և Պորտօ-Ռիկոն կը վախկն մի և նոյն իրաւունքները, ինչպէս որ թերակղզու միւս նահանգները: Պ. Կանսօլաս դէլ Կաստիլյօ յայտնեց, որ նա թիոյաւութիւն է տուել գեներալ Մարտինէ Կամպօսին, որ նա բոլոր հարկաւոր եղած միջոցները զործ ղնի վերջ ղնել Կուրայի պատերազմին: Պորտօ-Ռիկօի պատգամաւոր Ակաստօ ասաց, որ նա և նրա պաշտօնակիցները հաստատ վրձուել են աշխատել որ և իցէ կերպով ձեռք գցել իրանց ներկայացրած նահանգներին համար մի և նոյն օրէնքները, որոնք գործադրվում են սպանիական թերակղզու նահանգներում:

Կառավարութիւնը շարունակաբար կը ներկայացնի Կորտէսին Կուրայի բիւրժէտը և Ֆինանսական պէտք եղած բոլոր փոփոխութիւնները:

Մովային միներտութեան հրտարակած պաշտօնական լուրերից երևում է, որ Ֆրիդպիան կղզիների մօտ մի կատաղի ուրազան է բարձրացել, որին զօհ են զնացել զանազան մեծութեան 25 նաւեր. կործանվող նաւերի թուում կելի են նոյնպէս և չորս օտարապատկան Ֆրէգատներ:

Այդ նաւերի վրա գտնվող մարդիկնանցից մինչև 46 հոգի խեղդվածներ են հաշուում: Բայց այս հաշոյն քանակութեան նաւեր էլ վնասվել են:

Ստէրօի զործը, բժշկների հակասութիւնների շնորհիւ, դեռ անորոշ դրութեան մէջ է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՄԻՆԻ